WOJCIECH BROCKI, WAWRZYNIEC WAWRZYŃIAK,
PRZEMYSŁAW CZERNIEJEWSKI
Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

**Morskie połowy rekreacyjne szansą rozwoju
społeczno-gospodarczego strefy brzegowej Bałtyku**

Wprowadzenie

W artykule przedstawiono wybrane aspekty morskich połowów rekreacyjnych, na tle połowów rekreacyjnych ogółem, w wybranych państwach basenu Morza Bałtyckiego. Celem badań była przekrojowa prezentacja szans i zagrożeń związanych z rozwojem połowów rekreacyjnych na Bałtyku. Zakres przestrzenny pracy obejmował wybrane państwa bałtyckie. Wybrano metodę analizy krytycznej literatury. Dostępny materiał pochodził ze źródeł takich jak: OECD (Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju), FAO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa), WTO (Światowa Organizacja Handlu), Unia Europejska, ICES (Międzynarodowa Rada Badań Morza), instytuty naukowo-badawcze oraz innych. Należy podkreślić, że do tej pory nie jest prowadzona szczegółowa ewidencja związana z połowami rekreacyjnymi, w szczególności z morskimi połowami rekreacyjnymi. Decyduje to o małej wiarygodności wszelkich statystyk dotyczących tej działalności oraz dużych rozbieżności w informacjach podawanych przez różne źródła.

1. Podstawowe terminy i definicje

Rekreacja to „forma działania wybrana dobrowolnie przez człowieka ze względu na osobiste zainteresowania i dla własnej satysfakcji, podejmowana poza obowiązkami zawodowymi, społecznymi i domowymi w czasie wolnym od pracy” (*Wielka...* 1996). Obecnie słowo rekreacja najczęściej używane jest w trzech znaczeniach jako: określenie zespołu zachowań, które realizuje człowiek w czasie wolnym, utożsamienie z procesem wypoczynku, tj. regeneracją sił, usuwaniem skutków zmęczenia. Jest to rozwijające się dynamicznie zjawisko społeczno-kulturowe, którego podstawę stanowi wzrost ilości czasu wolnego oraz związane z nim formy zachowań ludzi. Rekreację dzieli się także umownie na dwie kategorie: rekreację bierną, która obejmuje takie zachowania jak np. opalanie się, słuchanie muzyki, oglądanie programu telewizyjnego oraz rekreację czynną, w której wyróżnia się formy o przewadze wysiłku fizycznego (rekreacja fizyczna) związane z ruchem mięśniowym, jak np. pływanie, bieganie, chodzenie po górach, gimnastykowanie się. Rekreacja rozwija zainteresowania i wzbogaca osobowość, rozładowuje napięcia nerwowe eliminując negatywne aspekty życia w warunkach wysoko rozwiniętej cywilizacji.

Termin połowy rekreacyjne jest określany i rozumiany w różnoraki sposób. Według ICES są to: „połowy żywych zasobów wodnych dokonywane głównie dla spędzania wolnego czasu i/lub dla konsumpcji osobistej” (Report... 2013, s. 1). Według Unii Europejskiej, połowy rekreacyjne i sportowe to: „wszystkie rodzaje aktywności związanej z poławianiem ryb nie prowadzone z pobudek komercyjnych” (Commission... 2001, s. 1799). Według FAO połowy rekreacyjne to: „połowy wszelkich zwierząt wodnych (głównie ryb), nie stanowiące głównego źródła zaspokojenia potrzeb żywieniowych, które nie są przeznaczone na sprzedaż (eksport, rynek krajowy i czarny rynek)” (Recreational... 2012, s. 2). Polska definicja połowów rekreacyjnych zawarta w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (Rozporządzenie... 2004, § 1) jest bardzo lakoniczna: „połowy w celach sportowo-rekreacyjnych, zwane dalej połowami, są prowadzone przy pomocy wędki lub kuszy”. Ustawa o rybołówstwie (Ustawa... 2004) w artykule 28, pkt 6 zabrania wykorzystywać przy połowach rekreacyjnych narzędzi używanych przez rybołówstwo morskie (komercyjne). Wydaje się, że definicja FAO jest najbardziej adekwatna do tego, co rozumiemy pod pojęciem połowów rekreacyjnych. Są one prowadzone dla przyjemności, nie dla zaspokojenia głodu i nie na sprzedaż. Połowy

sportowe są zwykle wykonywane przy pomocy wędki. Połowy rekreacyjne mogą i powinny stymulować turystykę w strefie brzegowej.

W ramach unijnej strategii „niebieskiego wzrostu” sektor turystyki morskiej i nadmorskiej określono jako obszar o szczególnym potencjale, jeśli chodzi o wspieranie inteligentnego, zrównoważonego wzrostu gospodarczego angażującego społeczność lokalne. Jest to największy sektor gospodarki morskiej pod względem wartości dodanej brutto i stopy zatrudnienia, który według analizy niebieskiego wzrostu powinien wzrosnąć do 2020 roku o 2–3 proc. 51% miejsc noclegowych w Europie znajduje się w regionach przybrzeżnych (Turystyka... 2014). Warto połączyć turystykę morską i przybrzeżną z rekreacyjnym połowianiem ryb.

2. Socjoekonomiczne aspekty połowów rekreacyjnych

Połowy rekreacyjne, podobnie jak połowy komercyjne, mogą stanowić źródło: dochodów, żywności i zatrudnienia (Brocki 2012, s. 103–113). W miarę wzrostu zamożności społeczeństwa pojawia się nowa przesłanka, zawarta w nazwie połowy-rekreacja, i ona też staje się dominującym motywem prowadzenia połowów rekreacyjnych. Powyższe przesłanki mają zróżnicowaną wagę w zależności od tego, czy analizujemy połowy rekreacyjne w państwach wysoko rozwiniętych, w państwach znajdujących się na etapie transformacji, czy też w państwach rozwijających się. W miarę wzrostu poziomu rozwoju gospodarczego maleje znaczenie połowów komercyjnych i na własne utrzymanie, a rośnie znaczenie połowów rekreacyjnych. Zaspokojone potrzeby żywnościowe implikują potrzeby wyższego rzędu. Tendencje te odzwierciedla rysunek 1. Oczywiście relacja między wzrostem znaczenia połowów rekreacyjnych i wzrostem zamożności społeczeństwa nie jest prosta. W pewnym momencie krzywa połowów rekreacyjnych zatrzymuje się na określonym poziomie, ze względu na osiągnięcie nasycenia w zaspokajaniu potrzeb tego rodzaju. Może także zacząć spadać, gdy pojawią się nowe atrakcyjniejsze formy spędzania wolnego czasu.

Rysunek 1. Zmiana znaczenia celów połowów ryb w zależności od poziomu rozwoju gospodarczego

Źródło: opracowanie własne w oparciu o (Recreational 2012, s. 21).

Światowe szacunki podają liczbę 700 mln rybaków rekreacyjnych, co stanowi 10% populacji (wahania są w przedziale 6,1–10,6%). Około 140 mln rybaków rekreacyjnych zamieszkuje Północną Amerykę, Europę i Oceanię (Recreational... 2012). Z tego około 58 milionów (2003) stanowili morscy rybacy rekreacyjni. W USA liczba rybaków rekreacyjnych wynosiła 60 mln osób, w Europie stanowią oni grupę 25 mln osób, z tego 8–10 mln to morscy rybacy rekreacyjni. Szacuje się, że rybacy rekreacyjni złowili w 2004 roku 47 mld sztuk ryb, co stanowiło 12% światowych połowów ryb w tym roku (The State... 2012, s. 122). W 2004 roku odłowy lądowe wyniosły 6,8 mln ton, a połowy morskie 71,3 mln ton (łącznie 78,1 mln ton) (The State... 2006, s. 4). Połowy rekreacyjne wyniosły więc 9,4 mln ton o wartości około 8,4 mld USD (przy przyjętej średniej wartości 1 tony – 894 USD), nieuwjętych w żadnych statystykach rybackich. Tak więc konsumpcja ryb na światowym rynku, po uwzględnieniu szacunku połowów rekreacyjnych oraz akwakultury (6,6 mln) była o około 9% wyższa niż podawały oficjalne statystyki. Liczbę rybaków rekreacyjnych oraz wielkość połowów rekreacyjnych w wybranych państwach OECD przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1

Liczba rybaków rekreacyjnych i ich połowy w poszczególnych państwach OECD

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Państwa	Liczba rybaków rekreacyjnych (szt.)								
Australia	..	..	..	..	3 362 990	..	..	..	..
Kanada	..	3 235 920	..	..	..	..	323 5920	..	..
Czechy	300 000	300 000	300 000	..	..	..	250 000	..	..
Dania	..	33 430	33 766	33 787	34 703	34 252	33 319	33 808	33 473
Estonia	..	..	46 000	46 000	50 000	62 000	61 000	69 000	69 000
Finlandia	185 8000	..	1 951 000	..	1 779 000	..	1 675 000	..	..
Niemcy	1 429 763	1 466 194	1 502 138	1 570 589	1 568 000	1 565 500	1 540 055	1 449 429	..
Grecja	13 6831	123 148	230 000	..	..	230 000	150 000	150 000	180 000
Węgry	..	..	..	..	..	378 646	371 774	369350	367 258
Irlandia	30 807	148	43	43	75,8	59,9	77,4	69,3	..
Norwegia	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Polska	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Słowacja	..	..	..	109 832	99 843	110 683	..	116 563	..
Hiszpania	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Szwecja	140 0000	..	1 000 000	905 000	975 000	907 607	995 000	..	..
USA	13 500 000	12 000 000	13 000 000	12 000 000	13 267 000	..	..	..	..
Państwa	Połowy ryb w tonach								
Australia	..	..	..	..	30 111	..	..	..	..
Kanada	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Czechy	4528	4242	4646	4276	4164	4112	3990	3859	4033
Dania	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Estonia	..	..	187,8	194,4	197,2	176,3	192,7	183,6	141,2
Finlandia	38 337	..	42 638	..	33 130	..	29 364	..	..
Niemcy	17 391	9567	7186	8497	8000	7500	9400	6500	..
Grecja	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Węgry	4371	4518	4725	4749	5116	4682	4404	4816	4742
Irlandia	106	46	49	41	75,8	59,9	77,4	69,3	..
Norwegia	891	995	1022	848	868	662	705	751	..
Polska	15 400	14 900	15 200	13 800	12 900	14 900	13 400	13 900	..
Słowacja	1602	1695	1716,36	1674	1656	1761,185	1608,231	1935,665	..
Hiszpania	48,4	28,15	..	..	..	..	..	..	..
Szwecja	26 060	..	18 000	..	11 800	..	11 230	..	..
USA	115 387	106 093	115 677	116 344	112 310	..	..	..	..

Źródło: (Recreational... 2014).

Dane w tabeli 1 obrazują, jaki jest obszar niewiedzy i braku wiarygodnych statystyk dotyczących połowów rekreacyjnych w państwach OECD, w skali świata sytuacja jest jeszcze gorsza. Tym bardziej, że dane pochodzące z uznawanego za wiarygodne źródło, jakim jest OECD, częstokroć różnią się od podawanych przez inne źródła, co znajdzie odzwierciedlenie w dalszej części artykułu.

Wzrost dobrobytu powoduje powstanie sektora połowów rekreacyjnych tworzonego przez sieć podmiotów uczestniczących lub pośrednio zależnych od rybołówstwa rekreacyjnego: ministerstwa i agencje (lokalne, krajowe i międzynarodowe), organizacje pozarządowe i stowarzyszenia wędkarskie, firmy produkujące i czarterujące łodzie oraz naprawiające łodzie i sprzęt rybacki, właściciele łodzi, właściciele marin, właściciele bazy hotelowej i gastronomicznej oraz szeroko rozumiany handel i transport. Oprócz rybaków (amatorów rekreacji) do grupy uczestników połowów rekreacyjnych dołączają: ich rodziny (27%), koledzy z pracy (13%), inni koledzy (21%), klienci biznesowi (11%) oraz kombinacje powyższych grup (28%) (Schmied 2014, s. 138). Każdy rybak rekreacyjny ponosi koszty zaspokajania swoich potrzeb, pozostawiając w miejscu pobytu, a także w drodze na łowisko określone, niemałe pieniądze.

W USA około 40 mln wędkarzy wydaje rocznie ponad 45 mld USD na sprzęt, transport, zakwaterowanie itp., to jest 10 razy więcej niż wartość wyłaskunków ryb z połowów komercyjnych. Efekt mnożnikowy daje 125 mld USD. Rekreacyjne połowy generują ponad milion miejsc pracy z łącznymi zarobkami 34 mld USD i 16 mld USD podatków. Prawie 900 mln USD co roku trafia do budżetów stanowych na ochronę lokalnego środowiska wodnego i rozwój rekreacji, co zapewnia coraz lepsze warunki uprawiania tego typu rekreacji (Marine... 2014). W Europie wydatki rybaków rekreacyjnych przekroczyły 25 mld euro rocznie. Według szacunków Europejskiego Związku Wędkarskiego 8–10 mln morskich wędkarzy rekreacyjnych wsparło gospodarkę kwotą 8–10 mld euro. Z powyższych danych wynika, że rybak rekreacyjny w USA wydaje przeciętnie około 1000 USD rocznie, a w UE 1000 euro rocznie. Dla porównania wartość handlu komercyjnymi produktami rybnymi w 25 krajach UE wyniosła 25 mld euro (Pawson i inni 2008, s. 339). Zwraca uwagę fenomen Finlandii, w której aż 31% ludności pasjonuje się połowami rekreacyjnymi. W państwach takich jak: Finlandia, Szwecja i Niemcy przy względnie stabilnej, w ostatnich latach, ilości rybaków rekreacyjnych maleje wielkość połowów rekreacyjnych, co może świadczyć o zmniejszeniu znaczenia konsumpcyjnego poławianych ryb i wzroście aspektów sportowych w połowach rekreacyjnych. Mówiąc inaczej, zdaniem autorów coraz większą część połowów rekreacyjnych stanowią ryby wrzucane z powrotem do wody. Oprócz aspektów sportowych świadczy to także o odpowiedzialności, jeżeli odrzuty dotyczą ryb niewymiarowych lub objętych ochroną.

Szacuje się, że sami tylko morscy rybacy rekreacyjni na świecie (50 mln osób w 2010 roku) wygenerowali 40 mld USD, wspierając ponad 954 000 zatrudnionych w tym sektorze (Recreational... 2014). Według badań norweskich, 1 ryba złowiona przez rybaka rekreacyjnego daje efekt ekonomiczny 10 razy większy, niż złowiona przez rybaka komercyjnego (Moksness i inni 2011, s. 1). W Polsce w 2009 roku szacunkowe przychody z wędkarstwa morskiego wyniosły 26 mln zł, a przychody komercyjnego rybołówstwa dorszowego – 49,4 mln zł (Radtko i inni 2010). W niektórych regionach dochody z rybołówstwa rekreacyjnego przewyższają dochody z rybołówstwa komercyjnego lub akwakultury. Wpływają one na podniesienie komfortu życia społeczności lokalnych, a także w mniejszym stopniu dostarczają wpływów do budżetu.

Poza czynnikami ekonomicznymi istotna jest rola aspektów społecznych rybołówstwa rekreacyjnego: dostarcza radości, jest przygodą, daje poczucie wspólnoty, stanowi lekcję natury, pozwala walczyć z rybą, uczy poprawnego obejścia z rybą, wyzwała chęć współzawodnictwa, umożliwia zjedzenie świeżej ryby, stanowi osobiste osiągnięcie, ustanawia relacje biznesowe i świadczy o osiągnięciu pewnego statusu społecznego (Schmied 2014, s. 3).

3. Przesłanki połowów rekreacyjnych w państwach basenu Morza Bałtyckiego

Warto poznać przesłanki, którymi kierują się mieszkańcy państw basenu Morza Bałtyckiego biorący udział w połowach rekreacyjnych. Jak wspomniano w poprzednim rozdziale, co odzwierciedla rysunek 1, w miarę bogacenia się społeczeństwa wzrasta ilość wolnego czasu, przeznaczanego na rekreację. Czy przy okazji rekreacji zaspokajane są także potrzeby w zakresie żywienia? Dlatego warto przeanalizować znaczenie ryb w żywności w poszczególnych państwach. Przedstawiono to w tabeli 2. W najbiedniejszych krajach bałtyckich, tj. na Litwie i Łotwie konsumuje się najwięcej białka rybiego i zwierzęcego. W krajach skandynawskich ten poziom jest stosunkowo wysoki. Niewysoka jest konsumpcja białka rybiego i zwierzęcego w Niemczech i Polsce, a najniższa jest w Estonii. Analiza danych zawartych w tabeli 2 pozwala na stwierdzenie, że konsumpcja białka rybiego i zwierzęcego nie zależy od poziomu PKB na osobę, ale od modelu konsumpcji w danym państwie. Widać to wyraźnie w krajach wysoko rozwiniętych, w których problem niedożywienia ma charakter marginalny.

Tabela 2

Udział ryb w konsumpcji białka zwierzęcego w państwach bałtyckich (bez Rosji) w 2011 roku

Lp.	Państwo	Konsumpcja ryb (kg/osobę)	Konsumpcja białka (g/dzień)			Udział białka rybiego w białku (%)	
			rybiego	zwierzęcego	ogółem	zwierzęcym	ogółem
1	Dania (1)	26,0 (5)	9,2 (3)	68,1 (4)	107,7 (3)	13,5 (4)	8,5 (4)
2	Estonia (5)	14,6 (6)	3,9 (8)	51,0 (8)	96,5 (8)	7,7 (7)	4,1 (8)
3	Finlandia (4)	35,4 (2)	10,2 (2)	69,6 (3)	112,5 (2)	14,7 (3)	9,1 (2)
4	Niemcy (3)	14,2 (7)	4,5 (7)	62,2 (5)	103,1 (5)	7,3 (8)	4,4 (7)
5	Łotwa (8)	27,7 (4)	8,7 (4)	57,5 (6)	97,1 (7)	15,1 (2)	8,9 (3)
6	Litwa (7)	43,5 (1)	16,6 (1)	75,4 (1)	124,3 (1)	22,0 (1)	13,4 (1)
7	Polska (6)	12,0 (8)	5,8 (6)	52,6 (7)	102,0 (6)	11,0 (5)	5,7 (6)
8	Szwecja (2)	31,1 (3)	8,4 (5)	70,9 (2)	107,0 (4)	11,8 (6)	7,8 (5)

Uwaga: Numerem w nawiasach oznaczono pozycję danego państwa w rankingu. Numery przy nazwie państwa – ranking wg PKB na osobę.

Źródło: opracowanie własne w oparciu o dane ONZ i Eurostatu (ranking PKB).

Dane z tabeli 1 pozwalają na ocenę, że liczba rybaków rekreacyjnych jest relatywnie największa w państwach najzamożniejszych. W małej, liczącej 5,4 mln mieszkańców Finlandii (4 miejsce w rankingu PKB na osobę) aż 31% mieszkańców pasjonuje się połowami rekreacyjnymi, na co wpływa z pewnością wysoki poziom jeziorności. W Szwecji (2 miejsce w rankingu PKB) – 10,5% ludności, w Estonii (5 miejsce w rankingu PKB) już tylko 4,7%. W Niemczech zaledwie 1,8% ludności bierze udział w połowach rekreacyjnych, ale stanowi to 1,5 mln osób. W najbogatszej w tym gronie Danii, zaledwie 0,6% ludności dokonuje połowów rekreacyjnych. Warto przypomnieć, że obejmują one zarówno środowisko morskie, jak i śródlądowe. Analiza powyższych danych pozwala na stwierdzenie, że nie tylko zamożność ma wpływ na to, jaka część społeczeństwa w czasie wolnym łowi ryby, ale wynika to z modelu kulturowego, z tradycji. W państwach z czołówki rankingu PKB, przy stabilnej w ciągu ostatnich kilku lat liczbie rybaków rekreacyjnych, zauważa się spadek wielkości połowów rekreacyjnych. W państwach biedniejszych wielkość połowów rekreacyjnych jest dość stabilna. Wydaje się, że w miarę wzrostu zamożności walory rekreacyjne tych połowów przeważają nad aspektami żywieniowymi, choć nie do końca jest to regułą. Większość połowów rekreacyjnych jest dokonywana przy użyciu wędki, ale np. w Finlandii stanowi to tylko 40%, 58% ryb jest poławianych przy pomocy sieci, koszy, pułapek itp. Te ryby zwykle są przeznaczone na cele konsumpcyjne (Vapaa 2012, s. 11). Natomiast proporcje pomiędzy morskimi połowami rekreacyjnymi i śródlądowymi zależą od warunków geologicznych (urozmaicona linia morska, fiordy, duża ilość jezior i rzek) oraz od tradycji.

W innych wypadkach, w miarę bogacenia się społeczeństw, rozwija się rekreacyjne poławianie ryb w morzu kosztem połowów w wodach śródlądowych.

4. Połowy rekreacyjne w wybranych państwach basenu Morza Bałtyckiego

Miejsca dokonywania połowów rekreacyjnych bywają ograniczone przez prawo własności. W większości krajów właścicielem wód przybrzeżnych jest państwo (z wyjątkiem Szwecji i Finlandii, gdzie występuje prywatna własność w niektórych miejscach). Z wyjątkiem Szwecji, we wszystkich bałtyckich państwach UE funkcjonuje publiczne prawo własności zasobów rybnych. We wszystkich państwach wymagane jest posiadanie licencji na morskie połowy rekreacyjne. W Niemczech w Meklemburgii i na Pomorzu Przednim istnieją różnice w tym zakresie (Pawson i inni 2008).

Tabela 3

Morscy rybacy rekreacyjni w państwach basenu Morza Bałtyckiego i Norwegii

Państwo	Długość linii brzegowej (km)	Liczba rybaków rekreacyjnych morskich (tys.)	Udział Rybaków rekreacyjnych morskich do rybaków ogółem (%) (3 : 5)	Liczba rybaków rekreacyjnych ogółem (w tys.)	Udział rybaków rekreacyjnych ogółem do liczby ludności (%) (5 : 7)	Liczba ludności (w mln)
1	2	3	4	5	6	7
Dania	7314	267	59,2	451	8,5	5,3
Estonia	3794			50*	3,6	1,4
Finlandia	1107	292	21,0	1390	26,7	5,2
Niemcy	2389	818	24,8	3300	4,0	82,2
Łotwa	531			200	8,3	2,4
Litwa	99					3,5
Norwegia	25 148			1450	32,2	4,5
Polska	491	50	8,3	600	1,6	38,6
Szwecja	3218	817	40,4	2020	22,7	8,9

*– nie zawiera osób poniżej 18 lat

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Pawson i inni 2007, s. 11).

Większość danych zawartych w tabeli 3 pochodzi z opracowania „EU contract FISH/2004/011 on Sport Fisheries (or Marine Recreational Fisheries) in the EU, Prepared for The European Commission Directorate- General for Fisheries”, którego autorami byli wybitni ekonomiści rybacy z Wielkiej Brytanii. Zwracają uwagę duże

rozbieżności przy liczbie rybaków rekreacyjnych ogółem. W przypadku Danii jest to 451 tys. w stosunku do 34 tys. w publikacji OECD. Świadczy to o konieczności udoskonalenia statystyk w tym zakresie. Dotychczasowe szacunki opierają się najczęściej na ilości wydawanych licencji na połowy morskie i zezwoleń, które często nie są nigdzie rejestrowane. Analiza danych dotyczących liczby morskich rybaków rekreacyjnych wskazuje na ścisły związek tej formy spędzania wolnego czasu z korzystnymi warunkami geologicznymi, jakie stwarza długa linia brzegowa. Morskie połowy rekreacyjne są najpopularniejsze w Danii, Szwecji, Niemczech oraz Finlandii, i w tych państwach morscy rybacy rekreacyjni stanowią największy odsetek wśród rybaków ogółem. Urozmaicona, piaszczysta i na przemian kamienista, długa linia brzegowa, fiordy, brak przyływów i prądów pływowych (na Morzu Północnym przyływy wiosenne sięgają 4 m), stwarzają na Bałtyku korzystniejsze warunki do wędkowania morskiego niż na Morzu Północnym, co szczególnie doceniają mający możliwość wyboru Niemcy (Strehlov i inni 2012, s. 1770). Większość niemieckiej floty do połowów rekreacyjnych stacjonuje i pływa po Bałtyku.

Morskie połowy rekreacyjne mogą być dokonywane przy użyciu różnych metod: z jednostki pływającej, z lądu i z wody. Mogą być wykorzystywane różne narzędzia połowu: wędki, haki, sieci, pułapki, a w przypadku skorupiaków (Szwecja, Finlandia i Estonia) zbiera się je ręcznie lub łapie w kosze. Najpopularniejszym narzędziem połowu na Bałtyku jest wędka. Najpopularniejsze metody połowu stosowane w morskich połowach wędkarskich dorsza na Bałtyku przedstawiono na rysunku 2.

Rysunek 2. Wędkarskie połowy rekreacyjne dorsza na Bałtyku według metod połowu

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Report... 2010, s. 80).

Najcenniejsze trofea w światowych połowach rekreacyjnych to tuńczyki, rekiny i delfiny. Najatrakcyjniejszym gatunkiem ryb poławianym przez rybaków rekreacyjnych na Bałtyku jest dorsz, pozostałe gatunki takie jak łosoś, troć, węgorz i płastuga stanowią relatywnie nieduże ilości połowów rekreacyjnych. Wśród Niemców popularne jest także poławianie śledzi. Poza tym w strefie przybrzeżnej, przy ujściach rzek, poławiane są gatunki słodkowodne, takie jak: sandacz, okoń itp. Połowy wybranych gatunków ryb, dokonywane przez wędkarzy rekreacyjnych stanowią konkurencję dla połowów dokonywanych przez rybaków komercyjnych, co widać na rysunku 3 w odniesieniu do Niemiec.

Rysunek 3. Niemieckie połowy dorsza (rekreacyjne i komercyjne) na Bałtyku

Źródło: (Strehlov i inni 2012, s. 1776).

Zauważalny w Niemczech jest spadek bałtyckich połowów komercyjnych dorsza i stosunkowo wysoki poziom połowów rekreacyjnych: od 24–70% wyładunków połowów komercyjnych (Strehlov i inni 2012, s. 1778). Według szacunków ICES na zachodnim Bałtyku (Dania, Szwecja i Niemcy) rekreacyjne połowy dorsza stanowią 25% ogółu wyładunków tej ryby (rekreacyjne + komercyjne) (Report 2013). W Polsce rekreacyjne połowy bałtyckiego dorsza szacuje się na około 1092–1351 ton rocznie, co stanowi około 10% połowów komercyjnych (Radtko i inni 2010). Rekreacyjne połowy łososi stanowią połowę łososi wyławianych z Bałtyku. W Danii 20% węgorza i 80% troci pochodzi z połowów rekreacyjnych (Fisheries... 2011).

5. Uwarunkowania morskich połowów rekreacyjnych na Bałtyku

Morskie połowy rekreacyjne w państwach Unii Europejskiej nie podlegają unijnym regulacjom prawnym. Jedyne unijne regulacje to Rozporządzenie Komisji UE nr 1639/2001 nakładające na państwa członkowskie obowiązek zbierania informacji i nadzoru nad rekreacyjnymi połowami tuńczyka błękitnopłetwego m.in. w Morzu Północnym i na Bałtyku, uzupełnione przez Rozporządzenie Komisji UE nr 1581/2004 rozszerzające listę gatunków objętych nadzorem w ramach połowów rekreacyjnych o dorsza. Połowy komercyjne w UE są regulowane przez Wspólną Politykę Rybołówstwa oraz przez rozporządzenia Rady UE. Nic nie stoi na przeszkodzie, żeby w połowach rekreacyjnych obowiązywały podobne regulacje jak przy komercyjnych, dotyczące na przykład: rozmiaru oczek w sieci, zabronionych gatunków, zamkniętych obszarów, okresów ochronnych i narzędzi połowowych. W większości państw podstawową różnicę między połowami komercyjnymi i rekreacyjnymi stanowi fakt, że te pierwsze są ściśle ewidencjonowane, a drugie z kolei nie mogą być przedmiotem handlu. Państwa członkowskie mają pełną swobodę ustalania regulacji prawnych w tym zakresie, z której nadmiernie nie korzystają, bo jak inaczej można wytłumaczyć brak ograniczeń ilościowych w połowach rekreacyjnych dorsza (z wyjątkiem Polski – 7 sztuk), a większość połowów rekreacyjnych odbywa się w strefie 12 mil morskich, nie objętej jurysdykcją unijną. Często morskie połowy rekreacyjne są objęte mniej rygorystyczną kontrolą niż połowy śródlądowe. Występują konflikty między rybakami rekreacyjnymi i komercyjnymi. Brak ewidencji połowów rekreacyjnych i ich narastająca skala, uniemożliwiają obiektywną ocenę stanu zasobów, co ma wpływ na ich stan oraz wysokość limitów połowowych. Niedostateczna kontrola powoduje notoryczne przekraczanie ograniczeń ilościowych przez rybaków rekreacyjnych. Prawdopodobne usprawnienie statystyk może wpłynąć na zmniejszenie limitów dla rybaków komercyjnych.

Istnieją także zagrożenia natury biologicznej. Narzędzia stosowane przez rybaków indywidualnych cechuje mała selektywność, co stanowi zagrożenie szczególnie dla osobników młodocianych (zwłaszcza dorsza). 85% dorszy umiera w ciągu 24 godzin po odrzuceniu ich z powrotem do wody, głównie z powodu bakteryjnego zakażenia rany. Urazy po haczykach goją się około 10 dni (Estimating... 2014). Narzędzia stosowane przez rybaków komercyjnych charakteryzuje większa selektywność.

Podsumowanie

W Polsce morskie połowy rekreacyjne, mimo dużej dynamiki, są wciąż mało popularne. Powolne bogacenie się społeczeństwa oraz wzrastająca ilość wolnego czasu sugerują rozwój wszelkich form rekreacji, zwłaszcza tych najbardziej aktywnych. Polska nie ma najatrakcyjniejszego, z punktu widzenia połowów rekreacyjnych, wybrzeża. Mało urozmaicona, bez fiordów, piaszczysta linia brzegowa zmusza do wypływania daleko w morze (zwykle około 20 km od brzegu) w poszukiwaniu atrakcyjnych miejsc do połowu. W Polsce większość jednostek przystosowanych do morskich połowów rekreacyjnych stacjonuje w Kołobrzegu, Darłowie, Ustce, Łebie i Władysławowie. Jak widać, tylko dwa porty leżą w województwie zachodniopomorskim, przy czym Kołobrzeg jest najbardziej wysunięty na zachód. Niewątpliwą atrakcją stanowiłyby rejsy ze Świnoujścia, Międzyzdrojów czy Dziwnowa. Wyszukiwarka Google rozwiewa wątpliwości, oferta jest skromna. W takiej sytuacji konkurencyjne są oferty wędkowania w Norwegii, Szwecji czy Danii. Szczególnie, że w tych krajach nie obowiązują rygorystyczne limity ilościowe, a wyjazdy grupowe są atrakcyjne cenowo w stosunku do wypraw krajowych. Wśród polskich morskich wędkarzy rekreacyjnych wciąż funkcjonuje przekonanie, że rejs musi się zwrócić. Brak dominujących aspektów sportowych, dominujące aspekty żywieniowe, świadczy o stosunkowo niskim poziomie zamożności społeczeństwa. Należy jednak pamiętać, że poziom zamożności społeczeństwa polskiego rośnie i przedorskimi połowami rekreacyjnymi istnieje duży potencjał rozwojowy. Dla amatorów wędkowania morskiego z głębi lądu zwykle jest obojętne, czy wypłyną z Kołobrzegu z Ustki czy Władysławowa. Należy zwrócić uwagę, że najsilniejsze ośrodki organizujące połowy dorsza znajdują się w portach o silnych tradycjach rybackich, kultywowanych od pokoleń.

W zachodniopomorskiem dominuje ludność napływowa, bez tradycji, i zaangażowania emocjonalnego w branży. Tam, gdzie nie ma emocji jest jednak miejsce na biznes. Być może potencjalni klienci rekrutują się spośród 370 tysięcy rybaków rekreacyjnych (z Czech i Słowacji) lub Ukrainy. Nie przyjadą oni na jednodniowe połowy dorsza, natomiast być może wypłyną na kilkudniowe rejsy po Bałtyku, dużymi jednostkami o odpowiednim standardzie. Korzystając z danych z tabel 2 i 3, można, opierając się na podobieństwach kulturowych i konsumpcyjnych, wysnuć przypuszczenie, że gdyby w Polsce morscy rybacy rekreacyjni stanowili ten sam procent w stosunku do rybaków

rekreacyjnych ogółem co w Niemczech, to ich liczba byłaby trzykrotnie większa, osiągając liczbę 150 tysięcy osób, generujących nowe miejsca pracy i dochody dla społeczności lokalnych oraz dla państwa. Przy pobytach trwających powyżej doby rekreacji morskiej towarzyszyłby rozwój turystyki morskiej, sektora zatrudniającego w UE 2,36 mln osób (1,1% całkowitego zatrudnienia). Turystyka morska i przybrzeżna to 3,2 mln zatrudnionych, generuje 183 mld euro przychodów, (1/3 ogólnych przychodów gospodarki morskiej UE) (*Coastal...* 2014).

Należy pamiętać o konieczności ucywilizowania, poprzez regulacje prawne, morskich połowów rekreacyjnych, stanowiących coraz większą konkurencję dla połowów komercyjnych i zagrożenie dla środowiska ze względu na brak uwzględniania ich przy ocenie stanu zasobów.

Bibliografia

- Brocki W., *Odpowiedzialne rybołówstwo jako element zrównoważonego rozwoju*, ZUT, wydanie 2 uzupełnione, Szczecin 2014.
- Coastal and maritime tourism 2014. http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/coastaltourism/index_en.htm (12.10.2014).
- Commission of the European Communities (CEC). 2001. Fisheries control in member states–Belgium. Commission Staff Working Paper, Commission of the European Communities. Brussels: SEC.
- Definicje. 2014. <http://www.intur.com.pl/definicje.htm> (10.10.2014).
- Estimating post-release mortality of cod in the Baltic Sea recreational fishery. 2014. <http://www.ti.bund.de/en/startseite/institutes/baltic-sea-fisheries/research-areas/deutsches-meeresangelprogramm/projekte/sterblichkeit-von-dorschen.html> (10.10.2014).
- Fisheries management in the Baltic Sea. 2013. Oceana, Copenhagen, Denmark.
- Kornak A.S., *Ekonomika turystyki*, PWN, Warszawa 1979.
- Marine protected areas- a threat to recreational fishing. 2014. [http://advocacy.shimano.com/publish/content/advocacy/en/us/index/government_affairs/marine_protected_areas.download.-Par30parsys-0002\).downloadFile.html/A%20Threat%20to%20Recreational%20Fishing.pdf](http://advocacy.shimano.com/publish/content/advocacy/en/us/index/government_affairs/marine_protected_areas.download.-Par30parsys-0002).downloadFile.html/A%20Threat%20to%20Recreational%20Fishing.pdf), (10.10.2014).
- Moksness E., Glosoeter J., Lagaillarde G. i inni., 2011. *Effects of Fishing Tourism in a Coastal Municipality: a Case Study from Risør Norways*, „Ecology and Society” 16 (3), <http://dx.doi.org/10.5751/ES-04290-160311>.
- OECD Review of Fisheries: Country Statistics. 2013. OECD Publishing.
- OECD Review of Fisheries: Policies and Summary Statistics. 2013. OECD Publishing
- Pawson M.G., Glenn H., Padda G., 2008. *The definition of marine recreational fishing in Europe*, „Marine Policy” 32.

- Pawson.M.G., Tingley D., Padda G., Glenn H. 2007. EU contract FISH/2004/011 on Sport Fisheries (or Marine Recreational Fisheries) in the EU, Prepared for The European Commission Directorate- General for Fisheries. Cefas, Suffolk, UK.
- Przeclawski K. 1996. *Człowiek a turystyka. Zarys socjologii turystyki*, Albis, Kraków.
- Radtke K., Dąbrowski H. 2010. *Połowy sportowo-rekreacyjne dorszy – trzy lata później*. „Wiadomości Rybackie” 7–8 (176).
- Recreational fisheries. 2014. http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=FISH_RECRE. (15.10.2014).
- Recreational fisheries, 2012. FAO Technical Guidelines for Responsible Fisheries, FAO of UN Rome.
- Recreational Fishery Catches (a). 2014. <http://www.ti.bund.de/en/startseite/institutes/baltic-sea-fisheries/research-areas/monitoring-and-assessment/recreational-fisheries/recreational-fishery-catches.html> (10.10.2014).
- Report of the ICES Working Group on Recreational Fisheries Surveys. 2013. (WGRFS), <http://www.ices.dk/sites/pub/Publication%20Reports/Expert%20Group%20Report/acom/2013/WGRFS%202013/WGRFS%20Report%202013.pdf> (20.10.2014).
- Report of the Sub Group on Management Objectives and Strategies (SGMOS 10-06). 2010. Part e) Evaluation of multi-annual plan for Baltic cod. Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries (STECF), Vigo.
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie szczegółowego sposobu i warunków prowadzenia połowów w celach sportowo-rekreacyjnych oraz wzorów sportowych zezwoleń połowowych (Dz.U. z dnia 22 lipca 2004 r.).
- Schmied R.L. 2014. *Marine Recreational Fisheries: What are They*, http://procs.gcfi.org/pdf/gcfi_35-22.pdf, (12.10.2014).
- Strechlov H.V., Schultz N., Zimmermann Ch., Hammer C., 2012. *Cod catches taken by the German recreational fishery in the western Baltic Sea, 2005–2010: implications for stock assessment and management*, „ICES Journal of Marine Science”, 69 (10).
- Terminologia turystyczna. Zalecenia WTO. 2012. Instytut Turystyki, Warszawa.
- THE State of World Fisheries and Aquaculture. 2006. FAO, Rome.
- THE State of World Fisheries and Aquaculture. 2012. FAO, Rome.
- Tourism. 2014. <http://www.merriam-webster.com/dictionary/tourism>. (10.10.2014).
- Turystyka morska. 2014. http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/coastal_tourism/index_pl.htm, (8.10.2014).
- Ustawa z dnia 19 lutego 2004 r. o rybołówstwie. Dz.U. 2004, nr 62, poz. 574.
- Wielka Encyklopedia Powszechna*. 1996. PWN, Tom 5, Warszawa.
- Vapaa-ajankalastus. 2012. Finnish Game and Fisheries Institute, Helsinki.

Marine recreational fishing opportunity for socio-economic development of the coastal zone of the Baltic Sea

Summary

Socio-economic development is accompanied by the increased amount of free time. Growing prosperity leads to the formation and development of the service sector targeting growing number of people having more spare time. We observe rapid development in services related to the satisfaction of growing needs in recreation and tourism. The sector of recreation sea fishing is growing dynamically, where 1 caught fish brings ten times more economic profits than fish caught by commercial fishermen.

Translated by: *Wojciech Brocki*